

Loutnové a kytarové památky ve fondech Národního muzea v Praze

MILOSLAV ŠTUDENT

Stejně jako loutny ve sbírkách hudebních nástrojů, tak i loutnové a kytarové památky v Knihovně Národního muzea (KNM) a v Českém muzeu hudby (ČMH) tvoří významnou součást sbírkového fondu Národního muzea (NM). Počet těchto hudebnin v NM se v průběhu času proměňoval a vzhledem k restitucím lobkowiczských¹ a strahovských² památek je v současné době o deset jednotek menší. Ačkoliv tyto restituice proběhly již v devadesátých letech minulého století, stále se v muzikologické literatuře tu a tam objevují chybné údaje o příslušnosti zmíněných pramenů. Hlavním cílem této studie je tedy zmapovat současný stav a uvést některé pochybnosti na pravou míru, současně o již známých památkách publikovat základní údaje a o těch méně známých či zcela neznámých informovat podrobněji.³ Zvláštní pozornost je věnována tiskům, neboť, jak je patrné na popisovaných exemplářích, byly v době svého vzniku mnohem méně sériové, než za jaké jsme zvyklí je považovat.⁴

České muzeum hudby

[1]

Signatura: IV C 97

Titul: *IL PRIMO SECONDO E TERZO LIBRO DELLA CHITARRA SPAGNOLA*

Autor: Giovanni Paolo Foscari († cca 1649)

Datace: 1638

Provenience: pravděpodobně knihovna Václava Michny z Vacínova⁵

1) Lobkowiczské tabulatury, jež byly do roku 1998 součástí sbírek ČMH: II Ka 48; II Kk 36; II La 1; X Lb 206; X Lb 207a, b; X Lb 208a, b; X Lb 209; X Lb 210; X Lb 211.

2) Se sign. D 7 šlo o tisk Georga Leopolda Fuhrmanna: *Testudo Gallo-Germanica*, Nürnberg 1615. Do NM byl převeden po roce 1950, od roku 2012 je zpět v knihovně Královské kanonie premonstrátů na Strahově (dále Strahovská knihovna) se sign. AK XII 32. V ČMH zůstávají rukopisy: *Fundamenta per Liutho* (sign. NM-ČMH XLIX B 114, zde č. [12]) a *Ariettes ... pour ... mademoiselle AMT* (NM-ČMH č. př. 119/67, zde č. [13]).

3) Text vznikl v souvislosti s řešením projektu *Thesaurus Testudinis Bohemiae*, GA ČR, reg. č. P409/12/2517. Informace o pramenech jsou z důvodu rozsahu studie zestručněny, kompletní informace najde čtenář v souborném katalogu pramenů a repertoáru pro drnkací nástroje v českých zemích *Thesaurus Testudinis Bohemiae*, který je v přípravě do tisku.

4) Podobně je tomu např. i na Slovensku, viz HOTTMAR, Michal: *Renaissance Lute Tablature Prints in the Territory of present-day Slovakia*, *The Lutezine* 107, October 2013, s. 30–36.

5) Viz též databázi PROVENIO, dostupné na: <http://opac.nm.cz/documents/20170> [cit. 3. 6. 2016].

Rozměry: 26,1 × 19,1 cm

Počet stran: X + 104

Notační systém: smíšená kytarová tabulatura, kytarové alfabeto

RISM: A/I F1539⁶ (pražský exemplář neuveden)

Literatura: HALL, Monica: *Giovanni Paolo Foscari: Li Cinque Libri della Chitarra alla Spagnola (1640)*, s. l., 2012, dostupné z: <https://monicahall2.files.wordpress.com/2012/03/foscari.pdf> [cit. 10. 6. 2016]; FOSCARINI, Giovanni Paolo: *Li cinque libri della chitarra spagnola. Roma 1640*, ed. Paolo Paolini, SPES, Firenze 1979; KAŠPAROVÁ, Jaroslava: *Jazykově románské tisky v knihovně Václava Jana Michny z Vacínova († 1667), syna významného katolického šlechtice Pavla Michny z Vacínova*, in: *Opera Romanica 13. Európske cesty románskych kníh v 16. – 18. storočí. K výskumu zámockých, meštianskych a cirkevných knižníc*, ed. Klára Komorová, Slovenská národná knižnica, Martin 2012, s. 167–181.

Poznámka: Tento exemplář je pozoruhodným případem modulového tisku připravovaného pravděpodobně vždy pro konkrétní příležitost či dedikanta. Titulní list náleží k edici datované přibližně 1630 (1. – 3. kniha), pražský exemplář však obsahuje knihy čtyři (1. – 4. kniha), jejichž edice se datuje 1632 (exemplář *Quattro libri* v British Library má také titulní list předchozího opusu z roku 1630). Zajímavá souvislost je zde ještě s exemplářem *I Quattro Libri della Chitarra Spagnola* uloženým v Bologni (I-Bc V33), který vzdor titulu neobsahuje knihy čtyři, ale pouze první tři. Rytiny titulních listů jsou velmi podobné, pouze kartuše v horní části listu je odlišná a vlastním erbem nevyplněná, což umožňuje personalizovat exemplář vkreslením erbu dle aktuální příležitosti. V našem případě je do kartuše vkreslen erb Václava Michny z Vacínova (1609–1667), jemuž je tisk dedikován („v Římě 25. dubna 1638“, dedikace na fol. 2^r). Za rytinou s podobiznou autora následuje šestistránková instrukce ke hře na pětisborovou kytaru, která pokračuje přehledem akordů a jejich značení tzv. alfabetem. Tento exemplář je výjimečný zejména svou dedikací významnému českému šlechtici a adaptací vazby a titulního listu pro tuto příležitost. Do svazku jsou vloženy volné dvojlisty IV C 97/bis1 a IV C 97/bis2.

[2]

Signatura: IV C 97/bis1

Incipit: *Ite dolenti miei sospiri* (canzonetta – čtyři šestiveršové strofy)

Autor: Pellegrino Muti

Datace: cca 1638

Rozměry: 18,5 × 13,9 cm

Počet stran: 4

Notační systém: kytarové alfabeto

Literatura: HILL, John Walter: *Roman Monody, Cantata, and Opera from the Circles Around Cardinal Montalto*, Oxford University Press, 1997.

⁶ RISM = Répertoire international des sources musicales: A/I/1–15 = *Einzeldrucke vor 1800*, red. Karl-Heinz Schlager, Bärenreiter, Kassel-Basel-London 1971–2012.

Poznámka: Na dvou stranách dvoulistu jsou zapsány čtyři sloky strofické canzonetty *Ite dolenti miei sospiri* s kytarovým doprovodem v F dur u první sloky (alfabeto), za níž je ještě připsána *cecchona* s funkcí mezihry. Tato píseň byla s melodií, generálbasem a alfabetem v C dur publikována s jednou slokou navíc a mírně odlišným doprovodem ve sbírce *Raccolta de varii concerti musicali* (Řím 1621) jako skladba římského zpěváka a cembalisty Pellegrina Mutiho.

[3]

Signatura: IV C 97/bis2

Incipit: fol. 1^r – *Madama mia vorrei Che voleste voler quel che vuol io* (madrigal o šesti verších), fol. 2^r – *Hor'ch in alto silentio Il mondo giace* (madrigal o dvanácti verších)

Autor: neznámý

Datace: cca 1638

Rozměry: 18,5 × 13,8 cm

Počet stran: 4

Poznámka: Každý text je psán jiným rukopisem, odlišně i od IV C 97/bis1. Nad některými slabikami textu *Hor'ch in alto silentio* (většinou přízvučnými) jsou umístěny značky, mající snad naznačit umístění akordů doprovodu či jejich změnu, snad jako pomůcka při improvizaci doprovodu. Až na dvě výjimky je značka stále stejná: × resp. +, lze tedy vyloučit, že by šlo o alfabeto.

[4–6]

Signatura: IV E 29

Titul: *LE SECRET DES MVSES*

Autor: Nicolas Vallet (1583–1642)

Datace: 1615, 1616

Rozměry: 26,1 × 19,1 cm

Literatura: TICHOTA, Jiří: *Tabulatury pro loutnu a příbuzné nástroje na území ČSSR*, Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica, sv. 2, 1965, s. 139–149 (dále TICHOTA 1965); TÝŽ: *Francoouzská loutnová hudba v Čechách*, Miscellanea musicologica 25/26, 1973, s. 7–77 (dále TICHOTA 1973); VALLET, Nicolas: *Oeuvres pour luth seul de Nicolas Vallet. Le secret des muses: 1er livre 1615, 2e livre 1616. 2de édition complétée*, ed. André Souris – Monique Rollin, Centre national de la recherche scientifique (Corpus des luthistes français), Paris 1989; SCHLEGEL, Andreas: *On Lute Sources and Their Music. Individuality of Prints and Variability of Music*, Journal of the Lute Society of America, XLII–XLIII, [2009–2010], s. 91–164 (dále SCHLEGEL 2010).

Poznámka: Tento svazek je konvolutem tří titulů, jež jsou dále popsány samostatně. K jejich svázání do pergamenu, zdobeného slepotiskem (dominanty s figurálními motivy: na přední straně *lustitia*, na zadní straně *Fides*) mohlo dojít ještě před prodejem vydavatelem. Většina dochovaných Valletových tisků je uspořádána podobně: 1. a 2. kniha pro loutnu,

21 žalmů pro zpěv a loutnu. Tento valletovský konvolut není v českém prostředí ojedinělý – viz sign. gg 412 Nostické knihovny. Provenience není známa. V roce 1965 ho Jiří Tichota ještě eviduje mezi neověstými tabulaturami, ovšem s poznámkou, že dle sdělení Emila Vogla se konvolut roku 1960 nacházel v NM.⁷ V roce 1973 již Tichota upozorňuje na jeho existenci a unikátnost. Předchozí signatury: na hřbetu lepený štítek s č. 29 (stejnou rukou jako aktuální signatura), na předešlý štítek s č. 1720, štítek se starou sign. 51/C/23. Jelikož pořadí jednotlivých součástí Valletových tisků není vždy stejné, v následujících charakteristikách uvádím i skladbu každého titulu zahrnutého v tomto konvolutu.

[4]

Signatura: IV E 29/a

Titul: *LE SECRET DES MVSES. AV QVEL EST NAYFVEMENT Demonstrée la vraye maniere de bien & promptement apprendre a sonner du Luth*

Autor: Nicolas Vallet (1583–1642)

Datace: 1615

Počet stran: X + 104

Skladba: Frontispice *Secretum Musarum*, obvyklá u jiných exemplářů, je vytržena; dedikační list *Aux Tressages et TRES VERTVEVX SEIGNEVRS*; tiskařské privilegium *Extraict du Privilege*; dedikace *EPISTRE. Messieurs ...*; čtyři básně; instrukce ke hře na loutnu *Petit discours*⁸; titulní list *LE SECRET DES MVSES*; hudební část s tabulaturou; přehled obsahu *Table*.

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

RISM: A/I V170

Poznámka: Jeden ze dvou dochovaných exemplářů (druhý je uložen ve švýcarském Solothurnu, Zentralbibliothek, sign. DA 111). Ani jeden není uveden v RISM. Nizozemská edice z téhož roku (A/I V170) je dochována rovněž ve dvou exemplářích (Německo: Wolfenbüttel – Herzog-August-Bibliothek; Polsko: Kraków – Bibliotheka Jagiellońska). Francouzské znění záhlaví na plotnách, z nichž byla tištěna hudební část (stejná v obou jazykových mutacích), se shoduje s titulem naší edice *Le Secret des Muses* a svědčí tedy o tom, že toto francouzské vydání bylo původní, patrně redigované autorem.

[5]

Signatura: IV E 29/b

Titul: *VINGT ET VN PSEAVMES DE DAVID, ACCOMMOdés pour chanter & jouer du Luth Ensemble. Par Nicolas Vallet.*

7) TICHOTA 1965, s. 145, pod č. 5.

8) SCHLEGEL 2010 považuje *Petit discours* za samostatné dílo. Ohledně samostatnosti tohoto dvoulistu lze však jen spekulovat, žádný samostatný se nedochoval, ani např. jako položka v nabídkovém katalogu. Vzhledem k faktu, že v titulu *Petit discours* je odkaz na dílo, jehož je zde součástí, neopatřujeme jej signaturou a ponecháváme jej jako součást IV E 29/a.

Autor: Nicolas Vallet (1583–1642)

Datace: 1615

Počet stran: 1 + 50 + 2

Skladba: Titulní list VINGT ET VN PSEAVMES DE DAVID (1 s.); hudební část s notací a tabulaturou (50 s.); přehled obsahu *Table* (2 s.).

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura, bílá menzurální notace

RISM: A/I V169

[6]

Signatura: IV E 29/c

Titul: *Le second livre de TABLATVRE DE LVTH; Intitulè Le Secret des Muses: Contenant plusieurs belles piéces non encor ouyes par ci-deuant, fort faciles & utiles pour tous amateurs. (...)*

Autor: Nicolas Vallet (1583–1642)

Datace: 1616

Počet stran: 4 + 18

Skladba: Titulní list *Le second livre de TABLATVRE DE LVTH*; dedikace *A Messieurs*; hudební část s tabulaturou (neúplná).

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

RISM: A/I V173

Poznámka: Před první stranou svazku (titulní list) jsou zbytky po vytrženém listu, mohlo jít o předtištěnou mědirytinovou frontispici, jaká se objevuje u jiných exemplářů, s dotiskem aktuálního titulu, tiskaře následujících stran atd. Poslední stranou exempláře je s. 18, zbývajících 32 stran a jednostránkový obsah byly vytrženy.⁹ Jeden ze dvou dochovaných exemplářů (druhým je stejně jako v případě IV E 29/a tisk ze Solothurnu, sign. DA 111). Reedici z roku 1619 (A/I V173) eviduje RISM ve více exemplářích.

[7]

Signatura: IV E 36

Titul: *Musica sopra il Liuto*

Autoři: Červenka, Aureus Dix, François Dufaut, Gautier, P. Ivan Jelínek, Jan Antonín Losy, Charles Mouton, Valentin Strobel, Johann Georg Weichenberger, Silvius Leopold Weiss

Datace: 1710–1740

Rozměry: 15,2 × 19,9 cm

Počet stran: 302

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

9) TICHOTA 1973, s. 31 mylně uvádí jako nekompletní sbírku dvaceti jedna žalmů.

Nástroj: jedenáctisborová a třináctisborová loutna (ladění A d f a d' f', A cis e a cis' e', A d fis a d' f', A d fis a d' fis', A d fis a cis' e', A d g h d' fis')

Literatura: RISM B VII,¹⁰ s. 287; MEYER, Christian – CRAWFORD, Tim – GOY, François-Pierre – KIRÁLY, Péter – ROLLIN, Monique: *Sources manuscrites en tablature: luth et theorbe (c. 1500 – c. 1800), Catalogue descriptif. Díl 3, sv. 2. République Tchèque (CZ), Hongrie (H), Lituanie (LT), Pologne (PL), Fédération de Russie (RF), Slovaquie (SK), Ukraine (UKR)*, Éditions Valentin Koerner, Baden-Baden 1999, s. 26–32 (dále MEYER 1999); VÁŇA, Ferdinand: *Notační principy loutnových památek v českých zemích* (disertační práce), Brno 1965, II., s. 112–117; TICHOTA 1965, s. 142, č. 34; VOGL, Emil: *Páter Ivan Jelínek (1683–1759) – poslední český loutnista*, Hudební věda, roč. 4, 1967, č. 4, s. 693–697; VOGL, Emil: *Der Lautenist P. Iwan Jelinek: das Ende der böhmischen Lautenkunst*, Die Musikforschung, Band 22, 1969, s. 53–56; RAVE, Wallace John: *Some manuscripts of French lute music 1630-1700 – an introductory study*, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1972; ŠTUDENT, Miloslav: *Za klášterní zdí*, Hudební rozhledy, roč. 68, 2015, č. 5, s. 58–59; TREDER, Michael: *Die handschriftlich ergänzten Tabulaturen für die 11-chörige Barocklaute zum Druck Pieces de lut (Jacque Bittner)*, Lauten-Info 3/2010, Frankfurt am Main 2010 (dále TREDER 2010).

Poznámka: V rukopisu IV E 36 jsou vlastnické přípisy berounského děkana Josefa Antonína Seydla (z roku 1819) a P. Ivana Jelínka (1683–1759), působícího v benediktinském klášteře ve Sv. Janu pod Skalou. Podobné vlastnické přípisy nese i exemplář tisku pražského loutnisty Jacoba Bittnera (1647–1704) z roku 1682,¹¹ z čehož lze vyvozovat, že také tento titul byl v užívání u svatojanských benediktinů, kde snad vznikla i jeho rukopisná část, obsahující 36 skladeb. Kromě unikátního zápisu skladeb českých loutnistů A. Dixe (1669–1719), Červenky a P. I. Jelínka (tři suity a partita pro loutnu, housle, horny a bas) je rukopis IV E 36 pozoruhodný i tím, že obsahuje kompletní opis tisku Charlese Moutona (1626–1710) *Pièces de Luth* z roku 1699, dochovaného mj. i v Iobkowiczské kolekci tabulatur.

[8]

Signatura: IV G 18

Titul: Joannes Aegidius Berner De Rettenwert in Lampoting 1623

Autoři: Robert Ballard, Jean-Baptiste Besard, Charles Bocquet, Diomedes Cato?, D., Dominique, John Dowland, Dubut, Francek, Michelagnuolo Galilei, Gautier, F. R. H., Laurencini, Charles de Lespine, Domenico Maria Melli, Pietro Paolo Melli, Jean Mercure, René Mesangeau, Julien Perrichon, Alessandro Piccinini, Jacob Reys, Nicolas Vallet a další

Datace: 1623 – cca 1637

Rozměry: 9,5 × 14,7 cm

Počet listů: 218

10) RISM B/VII = Répertoire international des sources musicales: *Handschriftlich überlieferte Lauten- und Gitarrentabulaturen des 15. bis 18. Jahrhunderts: beschreibender Katalog*, red. Wolfgang Boetticher, G. Henle Verlag, München 1978.

11) BITTNER, Jacques: *Pièces de Lut ...*, Norimberg 1682. Exemplář sign. M140 B624 1682, Irving S. Gilmore Music Library, Yale University. Viz též TREDER 2010.

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura, italská loutnová tabulatura

Nástroj: šesti až desetiřborová loutna (G c f a d' g', G d fis a d' fis, G c f a c' e', G c f a c' f', G c f a c' es', G c f a s c' es', G c e g h e', F B f b d' g')

Literatura: RISM B VII s. 287–288; MEYER 1999, s. 17–26; VÁŇA 1965, II., s. 86–95; TICHOTA 1965, s. 142, č. 34; GOY, Francois Pierre: *Les sources manuscrites de la musique pour luth ser les „Accords Nouveaux“ (vers 1624–vers 1710)*. Catalogue commenté, Paris 1989, s. 212–218; KLIMA, Josef: *Die Lautenhandschrift des Joannes Aegidius Berner von Rettenwert (1603–1663) in der Musikabteilung des Nationalmuseums Prag, Sig. IV.G.18. Themenverzeichnis*, Wien 1975; SCHULZE-KURZ, Ekkehard: *Die Laute und ihre Stimmungen in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, TreFontane, Wilsingen 1990.

Poznámka: Provenience neznámá, ve sbírkách NM od 1818–1820. První majitel sborníku Johannes Aegidius Berner von Rettenwert (1603–1663) ho založil v roce, kdy v Salzburgu končil univerzitní studia a vydával se na kavalírskou cestu. To je patrně důvodem jak malých rozměrů, tak i bohatosti užitých ladění, notačních systémů i repertoárové rozmanitosti (přes 300 skladeb). Rukopis tak představuje reprezentativní vzorek soudobého repertoáru, především francouzské a italské jazykové oblasti.

Titulní list tabulatury Joannesa Aegidia Bernera z Rettenvertu / Title page of tablature by Joannes Aegidius Berner von Rettenwert

Rukopis, 1623 – cca 1637 (viz č. 8 studie) / Manuscript, 1623 – ca. 1637 (see no. 8 of the study)

NM-ČMH-HHO IV G 18

[9]

Signatura: XII E 228

Titul: [Mělnický zlomek]

Autor: neznámý

Datace: po 1720

Rozměry: 33 × 21,8 cm

Počet stran: 4

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

Nástroj: třináctisborová loutna (A d f a d' f')

Literatura: RISM: B VII, s. 290; MEYER 1999, s. 35–36; TICHOTA 1965, s. 142, č. 29; TICHOTA, Jiří: *Die Aria tempore adventus producenda und einige Zusammenhänge – ein Beitrag zum Studium des Lautenspiels in Böhmen*, *Miscellanea musicologica*, roč. 21–23, 1970 (dále TICHOTA 1970); VOGL, Emil: *Eine Kirchenmusik mit Lautenbegleitung in Böhmen*, *Hudební věda*, roč. 9, 1972, č. 1, s. 42–48 (dále VOGL 1972).

Poznámka: Do sbírek NM přišla tato tabulatura jako součást hudební sbírky Ondřeje Horníka, jehož rukou je na fol. 1^v poznamenáno: „Z Mělníka n L. / darem od p. okr. komisaře A. Kappa z / Karlína 1904 O. Horník“. Jde o loutnový part v tabulatuře, obsahující zápis doprovodu i koncertantních vstupů ke dvěma skladbám. Part k árii označené jako č. 3 je kompletní, k árii č. 4 neúplný. Z kontextu a poznámek v partu vyplývá pravděpodobné obsazení árií: zpěv, housle, loutna, případně generálbas, resp. varhany. Vzhledem k tomu, že tabulatura předpokládá třináctisborovou loutnu, lze vyloučit jak dataci uvedenou na katalogizačním lístku ČMH (konec 17. stol.), tak také rok 1710, uvedený u MEYERA 1999. Nástroje této dispozice se objevují až po roce 1718 jako inovace pražského loutnaře Thomase Edlingera, není tedy pravděpodobné, že by byl part napsán před rokem 1720. Stejnou rukou je psána mladší část tabulatury uložené v Polabském muzeu v Poděbradech: rukopis s inv. č. H 20.925 se sedmdesáti třemi skladbami, do něj vložený dvoulist s pěti skladbami, psaný kolem roku 1740.

[10]

Signatura: XIII B 237

Titul: [Tzv. Jacobidesova tabulatura]

Autoři: Francesco Canova da Milano, Stephanus Laurentius Jacobides, Gautier; autoři vokálních předloh: Jacquet Berchem, Jacob Regnart

Datace: první dvacetiletí 17. století

Rozměry: 24 × 18 cm

Počet listů: 43

Notační systém: německá loutnová tabulatura

Nástroj: šesti až desetiisborová loutna (G c f a d' g')

Literatura: RISM B VII, s. 290–291; MEYER 1999, s. 36–39; VÁŇA 1965, I. díl, s. 57–69; POHANKA, Jaroslav: *O nejstarších českých skladbách pro loutnu*, *Hudební rozhledy*, roč. 8, 1955, č. 5, s. 245; TICHOTA 1965, s. 140, č. 3; TICHOTA 1967; TICHOTA, Jiří: *Francouzská loutnová hudba v Čechách*, *Miscellanea musicologica* 25/26, 1973, s. 7–77; TICHOTA, Jiří: *Bohemika a český repertoár v tabulaturách pro renesanční loutnu*, *Miscellanea musicologica* 31, 1984, s. 143–225 (dále TICHOTA 1984b); TICHOTA, Jiří: *Problèmes d'édition des Tablatures de rédaction défectueuse*, *Le Luth et sa Musique II.*, Tours 1984, s. 43–58.

Poznámka: Podle Jiřího Tichoty (TICHOTA 1967) byl zlomek ve sbírkách NM již v roce 1862. Po roce 1938 byla polovina listů ztracena, v roce 1949 nalezena údajně v Kutné Hoře, pak opět nejméně do roku 1967 pohřešována. Prokazatelně od roku 1973 je

zlomek opět v ČMH. Jde o významné bohemikum, odrážející jak multikulturnost tehdejších Čech – setkávání repertoáru německé, francouzské i italské jazykové oblasti, tak také dokládající praxi opatřování cizojazyčných písní českými texty – např. německých písní Jacoba Regnarta: *Lieb mich als ich dich – Chce mi se vdáti; Ohn dich muss ich mich aller Freuden massen – Bez tebe bývám vší radosti zbaven; Venus, du und dein Kind – Krásný byl Absolon*. První z nich je přítom, na rozdíl od ostatních, jež vyšly dříve tiskem, dochována zde unikátně.

[11]

Signatura: XXXVIII D 264

Titul: *Herrn Professor Gellerts Oden, Lieder und Fabeln, nebst verschiedenen französischen und italiänischen Liedern, für die Laute übersetzt ... sammt einer Anweisung dieses Instrument auf eine leichte Art stimmen zu lernen, auch zwoen Tabellen in welchen die meisten vorkommenden Stimmungen, nach welcher die Stücke als Exempel der gegebenen Regeln eingerichtet sind, und die bey der Laute vorkommenden Zeichen und Manieren, erkläret werden (...)*

Autor: Johann Christian Beyer

Datace: 1760

Rozměry: 31 × 26,5 cm

Počet stran: VII + 38

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

Nástroj: třináctisborová loutna (A d f a d' f')

Literatura: RISM B/II, s. 186–187; RISM A/I: B 2492; TICHOTA 1965, s. 142, č. 28; TICHOTA 1970, s. 168; *Herrn Prof. Gellerts Oden, Lieder und Fabeln nebst verschiedenen Französischen und Italienischen Liedern, für die Laute übersetzt, Leipzig 1760. Faksimile und Übertragung*, ed. Rüdiger Gies – Andreas Nachtsheim, Antiqua Edition, Dausenau 1993.

Poznámka: Sborník třiceti čtyř skladeb zhudebnujících texty Christiana Fürchtegotta Gellerta (1715–1769), v úpravě pro loutnu a jeden zpěvní hlas. Zpěvní linka je zapsána v tabulatuře s podloženým textem. Součástí jsou též podrobné instrukce k ladění loutny do různých tónin a tabulka notačních znaků (ornamentika, různé typy úhozů, arpeggia atd.). Podle přípisu na titulní straně původně v majetku Theresie Kargeon. Do ČMH se sborník dostal v roce 1951 spolu s fondem z benediktinského kláštera v Broumově. Dílo nebylo v Čechách ve své době neznámé, o čemž svědčí opis instrukcí a tabulky znaků z konce 18. století, jež je součástí rukopisu z majetku Emanuela Hellicha, dnes v Polabském muzeu v Poděbradech, inv. č. H 20.923.

[12]

Signatura: XLIX B 114

Titul: *Fundamenta per Lieutho*

Autor: neznámý

Datace: druhé dvacetiletí 18. století

Rozměry: 29,1 × 22,9 cm

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

Nástroj: třináctisborová loutna (A d f a d f')

Literatura: RISM B VII, s. 291; TICHOTA 1965, s. 146, č. 14 (jako neznámá)

Poznámka: V ČMH uloženo jako depozitum Strahovské knihovny, nad signaturou je tužkou připsáno *Strahovská tabulatura*. Provenienci ze sbírky Gerlacha Strniště potvrzuje razítko na první straně. S titulem, avizujícím didaktické zaměření pramene, koresponduje pouze přehled ladění třinácti sborů, schéma k naladění do d moll a cadenza/etuda. Následuje pět technicky nenáročných skladeb v galantním slohu, dále již jen tři strany prázdných šestilinkových osnov.

[13]

Signatura: č. př. 199/67

Titul: *Ariettes ... pour ... mademoiselle AMT*

Autoři: G. A., Sylvius Leopold Weiss

Datace: 1717

Rozměry: 10,7 × 19,5 cm

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura

Nástroj: jedenáctisborová loutna (A d f a d' f', A d fis a d' fis')

Literatura: RISM B VII, s. 291; MEYER 1999, s. 32; TICHOTA 1965, s. 146, č. 14 (uvedena jako neznámá)

Poznámka: Unikátní pramen jak titulním listem s dedikací „pro slečnu AMT od GA“ a chronogramem (1717), tak také německými příписy u části skladeb (např. *Menuet – S. Lieben macht Freyden; Men: Weil du mein Hertz; Sarab: Soll ich leben, oder sterben?*), otevírající pole spekulací o možném bližším vztahu oněch monogramistů. Za monogramem GA by se mohl skrývat např. Georg Adalbert Kalivoda (1668 – po 1723), významný loutnista a učitel. Dedikace ani tabulatura však nejsou psány jeho rukou.

[14]

Signatura: VM 412

Titul: *Aria tempore adventus producenda*

Autoři: Anonym, opsal mělnický kantor Sebastian Böhm (1718–1778)

Datace: 1740–1750

Rozměry: 26 × 34 cm

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura, běžná notace

Nástroj: třináctisborová loutna (A d f a d' f')

Literatura: RISM B VII, s. 206; TICHOTA 1965, s. 142, č. 28; TICHOTA 1970, s. 153–170; VOGL 1972, s. 42–48.

Poznámka: Původ: kostelní archiv Mělník, dříve uloženo: Vlastivědné muzeum Mělník, sign. D 41, dnes deponováno v ČMH se sign. VM 412. Celkové obsazení: S solo, A solo, T, B, dvoje housle, loutna, varhany a bas. Skladba je výjimečná nejen obsazením s loutnou jako koncertantním nástrojem, ale i svou genezí. Ze čtyř částí (1. *Recitativ G dur – Ave, Maria, gratia plena*; 2. *Sonata – tarde affettuosa D dur*; 3. *Árie D dur – Tandem optatus*; 4. *Tutti G dur – Plaude Caelum exulta Terra*) jde v částech 2. a 3. o přepracování starších loutnových sólových tanečních skladeb. Čtvrtá část pravděpodobně původně k ostatním nepatřila, neboť se stylově jeví jako mladší a tutti hlasy tenor ani bas nejsou na titulním listu uvedeny.

Aria tempore adventus producenda zaujala nejprve Emiliána Troldu během jeho práce na studii *Kostelní archiv mělnický*, publikované v Hudební revue roku 1916. Spartoval ji a opatřil vypracováním generálbasu, díky čemuž mohla být v letech 1928 a 1937 provedena. V roce 1948 byly dokonce dvě její části vydány na gramofonové desce v rámci projektu *Musicae Bohemicae Anthologia* (č. 26). Autor zde byl uveden jako „Testudinarius Melnicensis“. Troldova spartace je dnes uložena v ČMH, sign. XXVIII F 147.

Knihovna Národního muzea (KNM, RISM sigla: CZ-Pn)

[15]

Signatura: V C 25

Titul: *Naučení, jak se má na loutnu učiti hráti* (Zlomek hvězdářsko-alchymistického sborníku)

Autor: neznámý

Datace: 1610–1625

Rozměry: 30 × 20,5 cm (čtvrtina listu odtržena)

Počet listů: 23 celkem, loutnová část 5 stran

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura, německá loutnová tabulatura

Nástroj: osmi až devítisborová loutna (G c f a d' g')

Literatura: RISM B VII, s. 290–291; MEYER 1999, s. 32; VÁŇA 1965, s. 77–81; TICHOTA 1965, s. 144, č. 53; TICHOTA 1984b; ŠTUDENT, Miloslav: *Naučení, jak se má na loutnu učiti hráti...*, Hudební rozhledy, roč. 67, 2014, č. 11, s. 58–59.

Poznámka: Zlomek česky psaných instrukcí ke hře na loutnu. Na rozdíl od jiných pramenů, jež jsou většinou zpracováním dříve publikovaných instrukcí, jde v tomto případě spíše o unikátní zápisky z lekcí, pojednávající o německé a francouzské tabulatuře a ladiení louten.

Knihovna Národního muzea – bývalá Nostická knihovna (RISM sigla: CZ-Pdobrovského, CZ-Pdobr)

Signatura: Nostic gg 412¹²

Titul: [*Secretum Musarum*] – 1. a 2. kniha tabulatur a 21 žalmů N. Valleta

Autoři: Nicolas Vallet (1583–1642)

Datace: 1615/1616

Rozměry: 16,4 × 24,3 cm, 16,4 × 23,2–23,4 cm

Notační systém: nová francouzská loutnová tabulatura, bílá menzurální notace

Nástroj: šesti až desetiisborová loutna

Poznámka: Dosud zcela neznámý exemplář Valletova sborníku činí onen modulový systém ještě patrnější (viz pozn. k IV E 29), neboť některé části byly vytištěny na papír menšího formátu, tedy nejspíš v jiný čas, a ještě seřazeny do neobvyklého pořadí. Na předním příděstí je nalepeno exlibris *Ex Bibliotheca Maioratus Familiae Nostitzianae*.¹³ Zajímavé je, že v pozůstalostním inventáři Otty ml. z Nostic z let 1667–1668 (Knihovna Národního muzea – Nostická knihovna Ms e 21) je mezi hudebninami na fol. 430^v evidován další Valletův titul, totiž *Paradisus Musicum Testudinis* (reedice *Le Secret des Muses* publikovaná roku 1618, RISM V171), s blíže neurčenou *Lautentabulatur in Niederländischen Sprache* téhož autora.

[16]

Signatura: Nostic gg 412/a

Titul: *Secretum Musarum* – 1. kniha tabulatur

Datace: 1615

Nástroj: šesti až desetiisborová loutna

Skladba: Frontispice *Secretum Musarum*, obvyklá u jiných exemplářů, je vytržena; instrukce ke hře na loutnu *Kort Berecht*; dedikační list *Aen den Doorluchtichsten ende Groot-mo-dichsten Prince Mauritz / gheboren Prince van Orangen*; tiskařské privilegium *Privilegie*; dedikace *Toe-eyghen-brief ...*; báseň *Op'tgheheymenis der Sang-Goddinnen ...*; přehled obsahu *Tafel*; hudební část – tabulatura – *Le Secret des Muses* (94 stran).

Poznámka: Tato nizozemská edice (RISM A/I V170) je dochována jen ve dvou dalších exemplářích, citovaných u č. 3 v této studii. Titulní list i frontispice chybí. Obsah se shoduje s IV E 29/a.

12) Za upozornění na tento muzikologům dosud neznámý svazek děkuji vedoucímu oddělení rukopisů a starých tisků KNM Richardu Šípkovi.

13) Viz databáze PROVENIO, dostupné z <http://opac.nm.cz/authorities/31075> [cit. 10. 6. 2016].

[17]

Signatura: Nostic gg 412/b**Titul:** *Secretum Musarum II.* – 2. kniha tabulatur (*Het tweede Boeck van de Luyt-Tablateur*)**Datace:** 1616**Nástroj:** šesti až desetisborová loutna**Skladba:** Titulní list *Het tweede Boeck van de Luyt-Tablateur*; báseň *Klinck-dicht ...*; dedikace *Toe-eyghen-brief ...*; přehled obsahu *Tafel*; hudební část – tabulatura (1. list vytržen).**Poznámka:** Jeden ze dvou dochovaných exemplářů nizozemské edice (RISM A/I V172, druhý tisk má Herzog-August-Bibliothek ve Wolfenbüttelu). Obsah se shoduje s IV E 29/c.

[18]

Signatura: Nostic gg 412/c**Titul:** *Een en twintich Psalmen Davids ghestelt om te singhen ende spelen 'tsamen***Datace:** 1615**Nástroj:** šesti až desetisborová loutna**Skladba:** Přehled obsahu *Een en twintich Psalmen Davids*; hudební část s notací a tabulaturou.**Poznámka:** RISM A/I V167 uvádí další dva exempláře (Wolfenbüttel, Solothurn). Kolekce jedenadvaceti jednohlasých žalmů s doprovodem loutny ve francouzském jazyce, obsah se shoduje s IV E 29/b.

[19]

Signatura: Nostic L 78**Titul:** *Ioan. Bapt. Besardi vesontini novus partus, sive concertationes musicae, duodena trium, ac totidem binarum testudinum (...)***Autoři:** Vincenzo Bernia, Jean Baptiste Besard, Michelagniole Galilei, Pietro Paolo Melli, René Mesangeau, Stefano da Pesaro, Jacob Reys ad.**Datace:** 1629 (1617)**Rozměry:** 19,2 × 31,2 cm**Počet stran:** 100 + 12**Notační systém:** nová francouzská loutnová tabulatura**Nástroj:** šesti až desetisborová loutna**Literatura:** RISM B/VI, s. 144; TICHOTA 1965, s. 140 (se sign. L 28), č. 6; DANĚK, Petr: *Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630. Se soupisem tisků z let 1488–1628 uložených v Čechách*, KLP, Praha 2015. Na s. 132 uvádí tento exemplář jako „1617/6“, patrně dle chybného údaje v RISM a rovněž s chybnou signaturou Pdobr L 28.

Poznámka: Svazek je jediným známým exemplářem edice z roku 1629. Jeho obsah je sice shodný s výtisky z roku 1617 (*Augustae Vindelicorum per Davidem Franckum, Anno Salutis Humanae M.DCXVII*), avšak na titulním listu jsou tyto údaje přelepkou aktualizovány na *Gedruckt zu Augsburg / Inn Verlegung Johann Klockhers Kunsthändlers / Anno 1629*. Obsahově je tento titul významný zejména dvanácti skladbami pro tři různé loutny a dva až tři melodické nástroje (např. aranžmá Dowlandovy *Lachrimae pavany*), uvedením nového lomeného ladění loutny *Nova testudo* a redicí Besardových instrukcí ke hře na loutnu, jedněch z nejpodrobnějších a nejrozsáhlejších z této doby.

[20]

Signatura: Nostic Ms b 2

Titul: [Nostický sborník pro barokní kytaru]

Autoři: *M. Clement*, *S. C.* (pravděpodobně *Orazio Clementi*), *G. Pas.*

Datace: 1680–1700

Rozměry: 15 × 9,5 cm

Počet listů: 208 popsaných stran

Notační systém: francouzská kytarová tabulatura, kytarové alfabeto, smíšená notace

Nástroj: pětisborová kytara (ladění 1: a d g h e', ladění 2: a cis fis h e')

Jean-Baptiste Besard: *Novus Partus, sive concertationes musicae*

Tisk, Augsburg 1629, titulní list (viz č. 19 studie) / Print, Augsburg 1629, title page (see no. 19 of the study)
KNM Nostic L 78

Literatura: RISM B VII, s. 286; TICHOTA 1965, s. 143, č. 37; TYLER, James – SPARKS, Paul: *The Guitar and Its Music: From the Renaissance to the Classical Era*, Oxford University Press, 2002, s. 147.

Poznámka: Zlatým ornamentem zdobená kožená vazba, na hřbetu štítek s rukopisnou signaturou MS b 2. První list s možnými informacemi o majiteli či písaři chybí. Na první straně rukopisu s tužkou napsaným číslem 2 je dokončení praeludia in d. Na s. 8 je přehled akordů a hmatů alfabeta. Svými tanečními a variačními skladbami se rukopis běžnému dobovému repertoáru nevymyká, unikátní však jsou skladby jistého Clementa (s. 61–70), předpokládající ladění a cis fis h e'. Autorem je pravděpodobně císařský dvorní teorbista Orazio Clementi (1637–1708), působící ve Vídni od 1663, mj. také jako učitel hry na kytaru císaře Leopolda. Clementiho rukou je psán kytarový rukopis Rakouské národní knihovny Cod. 10248 se sedmi skladbami v alfabetu. Díky Ms b 2 máme tedy dochováno dvojnásobné množství Clementiho skladeb.

Závěr

Loutnové a kytarové památky v NM nejsou sice ucelenou sbírkou, jako je tomu např. v případě lobkowiczské kolekce tabulatur, ale právě jako takové mají značnou hodnotu. Vyjma nostických památek jde totiž o jednotlivé svazky různé provenience i charakteru, svědčící o rozšířenosti drnkacích nástrojů a rozmanitosti jejich funkcí. Máme tak k dispozici vzorek, pokrývající všechny důležité společenské vrstvy, v nichž byla hra na drnkací nástroje pěstována, ať to bylo šlechtické, měšťanské a univerzitní prostředí, nebo kláštery a prostředí chrámové hudby.

Nostický sborník skladeb pro barokní kytaru / The Nostitz Collection of Compositions for Baroque Guitar

Rukopis, 1680–1700, začátek *Allemande* Orazia Clementiho, s. 61 (viz č. 20 studie) / Manuscript, 1680–1700, beginning of *Allemande* by Orazio Clementi, p. 61 (see no. 20 of the study)

KNM Nostic Ms b 2

Sources of Lute- and Guitar Music in the Holdings of the National Museum in Prague

MILOSLAV ŠTUDENT

This study gives an overview of lute and guitar tablatures in the holdings of the National Museum (at the Czech Museum of Music and the National Museum Library), and it briefly characterizes them in the form of a catalogue. Since music from the Strahov and Lobkowitz collections, which also involve a rather large set of tablatures, has been returned to its original owners in restitution, the study provides up-to-date information about where this historical material is now kept. It reflects new knowledge and discoveries (lute tablature with the shelf mark KNM Nostic gg 412). The composers presented (e.g. G. P. Foscari, P. Mutti, N. Vallet, Ch. Mouton, P. I. Jelínek, A. Dix, M. Galilei, J. Dowland, Ch. de Lespine, J. Regnart, S. L. Jacobides, J. Ch. Beyer and many others), living and working in the sixteenth through the eighteenth centuries, are primarily Italian, French, German, and Czech, and with respect to social classes, they represent practically all of the environments where playing on plucked instruments was cultivated.

tablature – lute – guitar – alfabeto – plucked instruments – Nostitz Library – notation – printed music – modular printing – Renaissance and Baroque music

Like the lutes in the collections of musical instruments, the lute and guitar sources in the National Museum Library (KNM) and in the Czech Museum of Music (ČMH) constitute a significant component of the holdings of the National Museum (NM). The quantity of this music at the NM has been changing over time, and because of restitution of sources from the Lobkowitz¹ and Strahov² collections, there are now ten fewer items. Although this restitution was already taking place in the 1990s, incorrect information still appears sporadically in the musicology literature about the ownership of the sources in question. The main goal of this study, then, is to map out the current status and to correct certain misconceptions. At the same time, it sets out to publish basic information about already known sources and to report in more detail about lesser-known or entirely unknown

1) Lobkowitz tablatures, which belonged until 1998 to the collections of the ČMH: II Ka 48; II Kk 36; II La 1; X Lb 206; X Lb 207a, b; X Lb 208a, b; X Lb 209; X Lb 210; X Lb 211.

2) With the shelf mark D 7, this was a printed work by Georg Leopold Fuhrmann: *Testudo Gallo-Germanica*, Nürnberg 1615. It was brought to the NM after 1950, but since 2012 it has been back in the library of the Royal Canonry of Premonstratensians at Strahov (hereinafter the Strahov Library) with the shelf mark AK XII 32. The following manuscripts remain at the ČMH: *Fundamenta per Liutho* (shelf mark NM-ČMH XLIX B 114, here no. [12]) and *Ariettes ... pour ... mademoiselle AMT* (NM-ČMH acquisition no. 119/67, here no. [13]).

material.³ Special attention is paid to printed material because, as is apparent from the described specimens, at the time that this material was printed, its production was much less serial than we now are accustomed to expect.⁴

Czech Museum of Music

[1]

Shelf mark: IV C 97

Title: *IL PRIMO SECONDO E TERZO LIBRO DELLA CHITARRA SPAGNOLA*

Author: Giovanni Paolo Foscari († ca. 1649)

Dating: 1638

Provenience: probably the library of Václav Michna of Vacínov⁵

Dimensions: 26.1 × 19.1 cm

Number of pages: X + 104

System of notation: mixed guitar tablature, guitar alfabeto

RISM: A/I F1539⁶ (Prague specimen not listed)

Bibliography: HALL, Monica: *Giovanni Paolo Foscari: Li Cinque Libri della Chitarra alla Spagnola (1640)*, p. 1, 2012, <https://monicahall2.files.wordpress.com/2012/03/foscari.pdf> [accessed on 10 June 2016]; FOSCARINI, Giovanni Paolo: *Li cinque libri della chitarra spagnola. Roma 1640*, ed. Paolo Paolini, SPES, Firenze 1979; KAŠPAROVÁ, Jaroslava: *Jazykově románské tisky v knihovně Václava Jana Michny z Vacínova († 1667), syna významného katolíckého šlechtice Pavla Michny z Vacínova* (Romance Language Prints in the Library of Václav Jan Michna of Vacínov [† 1667], Son of the Important Catholic Nobleman Pavel Michna of Vacínov), in: *Opera Romanica 13. Európske cesty románských kníh v 16. – 18. storočí. K výskumu zámokových, meštianskych a cirkevných knižníc* (The European Travels of Romance Language Books in the 16th – 18th Centuries. On Research on Aristocratic, Bourgeois, and Church Libraries), ed. Klára Komorová, Slovak National Library, Martin 2012, pp. 167–181.

Comment: This specimen is a noteworthy example of modular printing, probably prepared for each particular occasion or dedicatee. The title page belongs to an edition dated ca. 1630 (Books 1–3), but the Prague specimen contains four books (Books 1–4), and that edition is dated 1632 (the specimen *Quattro libri* in the British Library also has the

3) This text was written in connection with work on the project *Thesaurus Testudinis Bohemiae*, Grant Agency of the Czech Republic, reg. no. P409/12/2517. In view of the scope of this study, the information about sources has been abridged. The reader will find complete information in the comprehensive catalogue of sources and repertoire for plucked instruments in the Czech Lands titled *Thesaurus Testudinis Bohemiae*, which is being prepared for publication.

4) This is also the case in Slovakia, for example; see HOTTMAR, Michal: *Renaissance Lute Tablature Prints in the Territory of Present-Day Slovakia*, *The Lutezine* 107, October 2013, pp. 30–36.

5) Also see the database PROVENIO, <http://opac.nm.cz/documents/20170> [accessed on 3 June 2016].

6) RISM = Répertoire international des sources musicales: A/1/1–15 = *Einzeldrucke vor 1800*, red. Karl-Heinz Schlager, Bärenreiter, Kassel-Basel-London 1971–2012.

title page of the previous work dated 1630). There is yet another interesting connection with a specimen of *I Quattro Libri della Chitarra Spagnola* kept in Bologna (I-Bc V33), which contains, in spite of its title, not four books, but only the first three. The engravings of the title pages are very similar to each other; the only difference is the cartouche on the upper part of the page, and the actual coat of arms is not filled in, allowing the personalizing of the specimen by adding a drawing of the coat of arms appropriate to the occasion. In this case, the coat of arms of Václav Michna of Vacínov (1609–1667) is drawn into the cartouche; the print is dedicated to him (“Rome, 25 April 1638”, dedication on fol. 2^r). After an engraved image of the author, there are six pages of instructions for playing the five-course guitar, followed by an overview of chords and their labeling using the “alfabeto” system. This specimen is particularly extraordinary because of its dedication to an important Czech nobleman and the adaptation of its binding and title page for that occasion. The following loose bifolios are inserted into the volume (IV C 97/bis1 and IV C 97/bis2).

[2]

Shelf mark: IV C 97/bis1

Incipit: *Ite dolenti miei sospiri* (canzonetta – four six-verse strophes)

Author: Pellegrino Muti

Dating: ca. 1638

Dimensions: 18.5 × 13.9 cm

Number of pages: 4

System of notation: guitar alfabeto

Bibliography: HILL, John Walter: *Roman Monody, Cantata, and Opera from the Circles Around Cardinal Montalto*, Oxford University Press, 1997.

Comment: On two pages of the bifolio, four strophes of the strophic canzonetta *Ite dolenti miei sospiri* are notated with guitar accompaniment in F major with the first strophe (alfabeto), after which a *cecchona* is added with the function of an interlude. This song was published with a melody, thoroughbass, and alfabeto in C major with one further strophe and a slightly different accompaniment in the collection *Raccolta de varii concerti musicali* (Rome 1621) as a composition by the Roman singer and harpsichordist Pellegrino Muti.

[3]

Shelf mark: IV C 97/bis2

Incipit: fol. 1^r – *Madama mia vorrei Che voleste voler quel che vuol io* (six-verse madrigal), fol. 2^r – *Hor'ch in alto silenzio Il mondo giace* (twelve-verse madrigal)

Author: unknown

Dating: ca. 1638

Dimensions: 18.5 × 13.8 cm

Number of pages: 4

Comment: Each text is written in different handwriting, differing also from IV C 97/bis1. Symbols are placed above certain (usually accented) syllables of the text *Hor'ch in alto silentio*, perhaps intended to indicate the placement of chords or chord changes in the accompaniment, possibly as an aid for an improvised accompaniment. With only two exceptions, the symbol is always the same: × or +, so possibility that it is alfabeto can be ruled out.

[4–6]

Shelf mark: IV E 29

Title: *LE SECRET DES MVSES*

Author: Nicolas Vallet (1583–1642)

Dating: 1615, 1616

Dimensions: 26.1 × 19.1 cm

Bibliography: TICHOTA, Jiří: *Tabulatury pro loutnu a příbuzné nástroje na území ČSSR* (Tablatures for Lute and Related Instruments within the Territory of Czechoslovakia), *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica*, vol. 2, 1965, pp. 139–149 (hereinafter TICHOTA 1965); TICHOTA, Jiří: *Francouzská loutnová hudba v Čechách* (French Lute Music in Bohemia), *Miscellanea musicologica* 25/26, 1973, pp. 7–77 (hereinafter TICHOTA 1973); VALLET, Nicolas: *Oeuvres pour luth seul de Nicolas Vallet. Le secret des muses: 1er livre 1615, 2e livre 1616. 2de édition complétée*, ed. André Souris – Monique Rollin, Centre national de la recherche scientifique (Corpus des luthistes français), Paris 1989; SCHLEGEL, Andreas: *On Lute Sources and Their Music. Individuality of Prints and Variability of Music*, *Journal of the Lute Society of America*, XLII–XLIII, [2009–2010], pp. 91–164 (hereinafter SCHLEGEL 2010).

Comment: This volume is a compilation of three titles described separately below. They may have been bound in parchment and decorated with blind embossing (central figural motifs: *lustitia* on the front and *Fides* on the back) before their sale by the publisher. Most of Vallet's preserved prints are arranged similarly: books I and II for lute, 21 psalms for voice and lute. This bundled collection of works by Vallet is not unique in the context of Bohemia – see shelf mark gg 412 in the Nostitz Library. Its provenience is unknown. In 1965, Jiří Tichota still listed it among the lost tablatures, but with the remark that according to Emil Vogel, in 1960 the bundled collection was located at the NM.⁷ In 1973, however, Tichota draws attention to its existence and uniqueness. Earlier shelf marks: a label with the number 29 is glued to the spine (in the same hand as the current shelf mark), a label on the flyleaf with the number 1720, and a label with the old shelf mark 51/C/23. Because the order of the individual parts of Vallet's prints is not always the same, in the characterizations that follow, I identify the contents of each title included in this bundled collection.

7) TICHOTA 1965, p. 145, under no. 5.

Nicolas Vallet: *Vingt et un pseumes de David*

Tisk, Amsterdam 1615, s. 35, rukopisné vpisky do 100. žalmu (Vous tous qui la terre) (viz č. 5 studie) / Print, Amsterdam 1615, p. 35, manuscript marginalia to Psalm 100 (Vous tous qui la terre) (see no. 5 of the study) NM-ČMH-HHO IV E 29

[4]

Shelf mark: IV E 29/a

Title: *LE SECRET DES MVSES. AV QVEL EST NAYFVEMENT Demonstrée la vraye maniere de bien & promptement apprendre a sonner du Luth*

Author: Nicolas Vallet (1583–1642)

Dating: 1615

Number of pages: X + 104

Composition: The frontispiece *Secretum Musarum*, usual for other specimens, is torn off; dedication page *Aux Tressages et TRES VERTVEVX SEIGNEVRS*; printer's privilege *Extraict du Privilege*; dedication *EPISTRE. Messaigneurs ...*; four poems; instructions for playing the lute *Petit discours*⁸; title page *LE SECRET DES MVSES*; musical portion with tablature; overview of contents *Table*.

⁸ SCHLEGEL 2010 regards *Petit discours* as a separate work. One may, however, only speculate about the independence of this bifolio; none has been preserved separately even, for example, as an item in a catalogue of offerings. In view of the fact that in the title *Petit discours* there is a reference to the work of which it is here a part, we have not assigned a shelf mark to it, and we are leaving it as a part of IV E 29/a.

System of notation: new French lute tablature

RISM: A/I V170

Comment: One of the two preserved specimens (the second is kept in Solothurn, Switzerland, Zentralbibliothek, shelf mark DA 111). Neither is listed in RISM. Two specimens have also been preserved of the Netherlands edition (A/I V170) from the same year (Germany: Wolfenbüttel – Herzog-August-Bibliothek; Poland: Kraków – Bibliotheka Jagiellońska). The French wording of the heading on the plates from which the musical portion was printed (same in both language versions) matches the title of our edition *Le Secret des Muses*, and this indicates that the French edition was the original, apparently edited by the author.

[5]

Shelf mark: IV E 29/b

Title: *VINGT ET VN PSEAVMES DE DAVID, ACCOMMOdés pour chanter & jouer du Luth Ensemble. Par Nicolas Vallet.*

Author: Nicolas Vallet (1583–1642)

Dating: 1615

Number of pages: 1 + 50 + 2

Composition: Title page *VINGT ET VN PSEAVMES DE DAVID* (1 p.); musical portion with notation and tablature (50 pp.); overview of contents *Table* (2 pp.).

System of notation: new French lute tablature, white mensural notation

RISM: A/I V169

[6]

Shelf mark: IV E 29/c

Title: *Le second livre de TABLATVRE DE LVTH; Intitulè Le Secret des Muses: Contenant plusieurs belles pièces non encor ouyes par ci-deuant, fort faciles & utiles pour tous amateurs. (...)*

Author: Nicolas Vallet (1583–1642)

Dating: 1616

Number of pages: 4 + 18

Composition: Title page *Le second livre de TABLATVRE DE LVTH*; dedication *A Messieurs*; musical portion with tablature (incomplete).

System of notation: new French lute tablature

RISM: A/I V173

Comment: Before the first page of the volume (title page), there are remnants of a page that has been torn out. This may have been a preprinted frontispiece with a copper engraving,

as is found in other specimens, with the added printing of the relevant title, the printer of the following pages etc. The last page of the specimen is p. 18, while the remaining 32 pages and the one-page table of contents have been torn out.⁹ One of the two preserved specimens (the second, as in the case of IV E 29/a, is a print from Solothurn, shelf mark DA 111). RISM has records of several specimens of a reprint from 1619 (A/I V173).

[7]

Shelf mark: IV E 36

Title: *Musica sopra il Liuto*

Authors: Červenka, Aureus Dix, François Dufaut, Gautier, P. Ivan Jelínek, Jan Antonín Losy, Charles Mouton, Valentin Strobel, Johann Georg Weichenberger, Silvius Leopold Weiss

Dating: 1710–1740

Dimensions: 15.2 × 19.9 cm

Number of pages: 302

System of notation: new French lute tablature

Instrument: eleven- and thirteen-course lute (tuning A d f a d' f', A c# e a c# e', A d f# a d' f#, A d f# a c# e', A d g b d' f#)

Bibliography: RISM B VII,¹⁰ p. 287; MEYER, Christian – CRAWFORD, Tim – GOY, François-Pierre – KIRÁLY, Péter – ROLLIN, Monique: *Sources manuscrites en tablature: luth et theorbe (c. 1500 – c. 1800), Catalogue descriptif. Part 3, vol. 2. République Tcheque (CZ), Hongrie (H), Lituanie (LT), Pologne (PL), Federation de Russie (RF), Slovaquie (SK), Ukraine (UKR)*, Éditions Valentin Koerner, Baden-Baden 1999, pp. 26–32 (hereinafter MEYER 1999); VÁŇA, Ferdinand: *Notační principy loutnových památek v českých zemích* (Principles of Notation of Lute Sources of the Czech Lands; dissertation), Brno 1965, II., pp. 112–117; TICHOTA 1965, p. 142, no. 34; VOGL, Emil: *Páter Ivan Jelínek (1683–1759) – poslední český loutník* (Father Ivan Jelínek (1683–1759) – The Last Czech Lute Player), *Hudební věda* (Musicology), vol. 4, 1967, no. 4, pp. 693–697; VOGL, Emil: *Der Lautenist P. Iwan Jelinek: das Ende der böhmischen Lautenkunst*, *Die Musikforschung*, Band 22, 1969, pp. 53–56; RAVE, Wallace John: *Some manuscripts of French lute music 1630-1700 – an introductory study*, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1972; ŠTUDENT, Miloslav: *Za klášterní zdí* (Behind the Monastery Wall), *Hudební rozhledy* (Musical Perspectives), vol. 68, 2015, no. 5, pp. 58–59; TREDER, Michael: *Die handschriftlich ergänzten Tabulaturen für die 11-chörige Barocklaute zum Druck* *Pieces de lut (Jacque Bittner)*, *Lauten-Info* 3/2010, Frankfurt am Main 2010 (hereinafter TREDER 2010).

Comment: In the manuscript IV E 36, there are inscriptions indicating that the owners were a deacon from Beroun named Josef Antonín Seydl (dated 1819) and Father Ivan Jelínek (1683–1759), who was serving at the Benedictine monastery in Svatý Jan pod Skalou. Similar inscriptions indicating ownership are also found on specimens of a print

9) TICHOTA 1973, p. 31 incorrectly states that the collection of twenty-one psalms is incomplete.

10) RISM B/VII = Répertoire international des sources musicales: *Handschriftlich überlieferte Lauten- und Gitarrentabulaturen des 15. bis 18. Jahrhunderts: beschreibender Katalog*, red. Wolfgang Boetticher, G. Henle Verlag, München 1978.

of the Prague lute player Jacob Bittner (1647–1704) dated 1682,¹¹ from which it can be deduced that this title was also used by the Benedictines in Svatý Jan pod Skalou, where the manuscript portion may even have been made, containing 36 compositions. In addition to the unique musical notation of works by the Czech lute players A. Dix (1669–1719), Červenka, and P. I. Jelínek (three suites and a partita for lute, violin, horns, and bass), manuscript IV E 36 is also noteworthy for containing a complete copy of Charles Mouton's (1626–1710) print *Pièces de Luth* dated 1699, preserved in the Lobkowitz collection of tablature, among other places.

[8]

Shelf mark: IV G 18

Title: Joannes Aegidius Berner De Rettenwert in Lampoting 1623

Authors: Robert Ballard, Jean-Baptiste Besard, Charles Bocquet, Diomedes Cato?, D., Dominique, John Dowland, Dubut, Francek, Michelagnolo Galilei, Gautier, F. R. H., Laurencini, Charles de Lespine, Domenico Maria Melli, Pietro Paolo Melli, Jean Mercure, René Mesangeau, Julien Perrichon, Alessandro Piccinini, Jacob Reys, Nicolas Vallet et al.

Dating: 1623 – ca. 1637

Dimensions: 9.5 × 14.7 cm

Number of pages: 218

System of notation: new French lute tablature, Italian lute tablature

Instrument: six- to ten-course lute (G c f a d' g', G d f# a d' f#, G c f a c' e', G c f a c' f', G c f a c' e b', G c f a s c' e b', G c e g b e', F B f b b d' g')

Bibliography: RISM B VII pp. 287–288; MEYER 1999, pp. 17–26; VÁŇA 1965, II., pp. 86–95; TICHOTA 1965, p. 142, no. 34; GOY, Francois Pierre: *Les sources manuscrites de la musique pour luth ser les „Accords Nouveaux“ (vers 1624–vers 1710)*. Catalogue commenté, Paris 1989, pp. 212–218; KLIMA, Josef: *Die Lautenhandschrift des Joannes Aegidius Berner von Rettenwert (1603-1663) in der Musikabteilung des Nationalmuseums Prag, Sig. IV.G.18. Themenverzeichnis*, Wien 1975; SCHULZE-KURZ, Ekkehard: *Die Laute und ihre Stimmungen in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts*, TreFontane, Wilsingen 1990.

Comment: Provenience unknown, in the holdings of the NM since 1818–1820. The first owner of this volume, Johannes Aegidius Berner von Rettenwert (1603–1663), started work on it the year when he completed his university studies in Salzburg and set out on a Grand Tour. This is seemingly the reason both for the small dimensions and for the variety of tunings and notational systems employed and the diversity of the repertoire (over 300 compositions). The manuscript therefore contains a representative sampling of the contemporary repertoire, primarily from French- and Italian-speaking areas.

11 BITTNER, Jacques: *Pièces de lut ...*, Nuremberg 1682. Specimen shelf mark M140 B624 1682, Irving S. Gilmore Music Library, Yale University. Also see TREDER 2010.

[9]

Shelf mark: XII E 228**Title:** [Mělník fragment]**Author:** unknown**Dating:** after 1720**Dimensions:** 33 × 21.8 cm**Number of pages:** 4**System of notation:** new French lute tablature**Instrument:** thirteen-course lute (A d f a d' f')

Bibliography: RISM: B VII, p. 290; MEYER 1999, pp. 35–36; TICHOTA 1965, p. 142, no. 29; TICHOTA, Jiří: *Die Aria tempore adventus producenda und einige Zusammenhänge – ein Beitrag zum Studium des Lautenspiels in Böhmen*, *Miscellanea musicologica*, vol. 21–23, 1970 (hereinafter TICHOTA 1970); VOGL, Emil: *Eine Kirchenmusik mit Lautenbegleitung in Böhmen*, *Hudební věda (Musicology)*, vol. 9, 1972, no. 1, pp. 42–48 (hereinafter VOGL 1972).

Comment: This tablature came to the collection of the NM as part of the music collection of Ondřej Horník, in whose hand the following appears on fol. 1^v: “From Mělník nad Labem / a gift from the district commissioner A. Kapp from / Karlín 1904 O. Horník”. This involves a lute part in tablature containing notation of accompaniment and concertante passages from two compositions. The part for the aria indicated as no. 3 is complete, while that for aria no. 4 is incomplete. From the context and the comments in the part, it can be deduced that the probable instrumentation of the aria was for voice, violin, lute, and thoroughbass or organ. Because the tablature presumes a thirteen-course lute, both the dating stated on the ČMH catalogue card (late 17th century) and the year 1710 stated in MEYER 1999 can be ruled out. Instruments with this design do not appear until after 1718 as an innovation of the Prague lute maker Thomas Edlinger, so it is unlikely that the part would have been written before 1720. The newer part of the tablature, written in the same hand, is kept at the Museum of the Elbe Region in Poděbrady: the manuscript with inv. no. H 20.925 with 73 compositions, into which a bifolio is inserted with five compositions, written in ca. 1740.

[10]

Shelf mark: XIII B 237**Title:** [“Jacobides tablature”]**Authors:** Francesco Canova da Milano, Stephanus Laurentius Jacobides, Gautier; authors of the source vocal material: Jacquet Berchem, Jacob Regnart**Dating:** first two decades of the 17th century**Dimensions:** 24 × 18 cm**Number of pages:** 43**System of notation:** German lute tablature

Instrument: six- to ten-course lute (G c f a d' g')

Bibliography: RISM B VII, pp. 290–291; MEYER 1999, pp. 36–39; VÁŇA 1965, Part I, pp. 57–69; POHANKA, Jaroslav: *O nejstarších českých skladbách pro loutnu* (On the Oldest Czech Compositions for Lute), *Hudební rozhledy* (Musical Perspectives), vol. 8, 1955, no. 5, p. 245; TICHOTA 1965, p. 140, no. 3; TICHOTA 1967; TICHOTA, Jiří: *Francouzská loutnová hudba v Čechách* (French Lute Music in Bohemia), *Miscellanea musicologica* 25/26, 1973, pp. 7–77; TICHOTA, Jiří: *Bohemika a český repertoár v tabulaturách pro renesanční loutnu* (Bohemicalia and Czech Repertoire in Tablatures for the Renaissance Lute), *Miscellanea musicologica* 31, 1984, pp. 143–225 (hereinafter TICHOTA 1984b); TICHOTA, Jiří: *Problèmes d'édition des Tablatures de rédaction défectueuse*, *Le Luth et sa Musique* II., Tours 1984, pp. 43–58.

Comment: According to Jiří Tichota (TICHOTA 1967), the fragment was already in the holdings of the NM in 1862. After 1938, half of the pages were lost, in 1949 it was supposedly found in Kutná Hora, then it was again missing at least until 1967. The fragment has demonstrably been back at the ČMH since 1973. This is an important piece of Bohemicalia, both reflecting the multicultural character of Bohemia at the time – it brings together repertoire from German-, French-, and Italian-speaking areas – and also documenting the practice of giving foreign-language songs Czech texts – such as German songs by Jacob Regnart: *Lieb mich als ich dich – Chce mi se vdáti; Ohn dich muss ich mich aller Freuden massen – Bez tebe bývám vši radosti zbaven; Venus, du und dein Kind – Krásný byl Absolon*. The first of them is uniquely preserved here, unlike the others, which had already appeared in print.

[11]

Shelf mark: XXXVIII D 264

Title: *Herrn Professor Gellerts Oden, Lieder und Fabeln, nebst verschiedenen französischen und italiänischen Liedern, für die Laute übersetzt ... sammt einer Anweisung dieses Instrument auf eine leichte Art stimmen zu lernen, auch zwoen Tabellen in welchen die meisten vorkommenden Stimmungen, nach welcher die Stücke als Exempel der gegebenen Regeln eingerichtet sind, und die bey der Laute vorkommenden Zeichen und Manieren, erkläret werden (...)*

Author: Johann Christian Beyer

Dating: 1760

Dimensions: 31 × 26.5 cm

Number of pages: VII + 38

System of notation: new French lute tablature

Instrument: thirteen-course lute (A d f a d' f')

Bibliography: RISM B/II, pp. 186–187; RISM A/I: B 2492; TICHOTA 1965, p. 142, no. 28; TICHOTA 1970, p. 168; *Herrn Prof. Gellerts Oden, Lieder und Fabeln nebst verschiedenen Französischen und Italienischen Liedern, für die Laute übersetzt, Leipzig 1760. Faksimile und Übertragung*, ed. Rüdiger Gies – Andreas Nachtsheim, Antiqua Edition, Dausenau 1993.

Comment: This collection of 34 musical settings of texts by Christian Fürchtegott Gellert (1715–1769) is arranged for lute and one vocal part. The vocal line is notated in tablature with the text placed beneath it. It also includes detailed instructions on tuning the lute to various keys and a table of notational symbols (ornamentation, various types of strokes, arpeggios etc.). According to an inscription on the title page, it originally belonged to Theresia Kargeon. The collection came to the ČMH in 1951 together with a collection from the Benedictine monastery in Broumov. The work was not unknown in Bohemia in its day, as is shown by the copy of instructions and of the table of symbols from the late 18th century, which is a part of a manuscript from the property of Emanuel Hellich, now at the Museum of the Elbe Region in Poděbrady, inv. no. H 20.923.

[12]

Shelf mark: XLIX B 114

Title: *Fundamenta per Lieutho*

Author: unknown

Dating: second decade of the 18th century

Dimensions: 29.1 × 22.9 cm

System of notation: new French lute tablature

Instrument: thirteen-course lute (A d f a d f')

Bibliography: RISM B VII, p. 291; TICHOTA 1965, p. 146, no. 14 (listed as lost)

Comment: Kept at the ČMH on loan from the Strahov Library. The words *Strahovská tabulatura* (Strahov tablature) are written in pencil above the shelf mark. Its provenance from the collection of Gerlach Strniště is confirmed by a rubberstamp impression on the first page. All that corresponds to the title, which would indicate a didactically oriented source, is an overview of thirteen-course tuning, a diagram for tuning in D minor, and a cadenza/etude. There follow five technically undemanding pieces in the *Stil galant*, then three pages of blank six-line staves.

[13]

Shelf mark: acquisition no. 199/67

Title: *Ariettes ... pour ... mademoiselle AMT*

Authors: G. A., Sylvius Leopold Weiss

Dating: 1717

Dimensions: 10.7 × 19.5 cm

System of notation: new French lute tablature

Instrument: eleven-course lute (A d f a d' f', A d f# a d' f#')

Bibliography: RISM B VII, p. 291; MEYER 1999, p. 32; TICHOTA 1965, p. 146, no. 14 (listed as lost)

Comment: Kept at the ČMH on loan from the Strahov Library. This source is unique both for its title page with a dedication “for Miss AMT from GA” and a chronogram (1717), and also for the German inscriptions with some of the compositions (e.g. *Menuet – S. Lieben macht Freyden; Men: Weil du mein Hertz; Sarab: Soll ich leben, oder sterben?*), creating room for speculation about a possible closer relationship between the persons behind the monograms. The monogram GA could, for example, stand for Georg Adalbert Kalivoda (1668 – after 1723), an important lute player and teacher, but neither the dedication nor the tablature are in his handwriting.

[14]

Shelf mark: VM 412

Title: *Aria tempore adventus producenda*

Authors: Anonymous, copied by the Mělník cantor Sebastian Böhm (1718–1778)

Dating: 1740–1750

Dimensions: 26 × 34 cm

System of notation: new French lute tablature, ordinary notation

Instrument: thirteen-course lute (A d f a d' f')

Bibliography: RISM B VII, p. 206; TICHOTA 1965, p. 142, no. 28; TICHOTA 1970, pp. 153–170; VOGL 1972, pp. 42–48.

Comment: Origin: Mělník church archives, formerly kept at the Mělník Museum of Local History, shelf mark D 41, now held at the ČMH with the shelf mark VM 412. Performance forces: S solo, A solo, T, B, two violins, lute, organ, and bass. The composition is extraordinary not only because of the use of the lute as a concertante instrument, but also because of its genesis. Of the four sections (1. *Recitative G major – Ave, Maria, gratia plena*; 2. *Sonata – tarde affettuosa D major*; 3. *Aria D major – Tandem optatus*; 4. *Tutti G major – Plaude Caelum exulta Terra*), the second and third are reworkings of older dance compositions for solo lute. The fourth part probably did not originally belong together with the others, because it seems to be the newest stylistically, and the tutti tenor and bass parts are not listed on the title page.

Aria tempore adventus producenda first attracted the attention of Emilián Trola while he was working on his study *Kostelní archiv mělnický* (Mělník Church Archives), published in *Hudební revue* (Musical Revue) in 1916. He created a score from the parts and added figured bass notation, thanks to which it could be performed in 1928 and 1937. In 1948, two sections were even issued on a phonograph recording as part of the project *Musicae Bohemicae Anthologia* (no. 26). There, the composer was listed as “Testudinarius Melnicensis”. Trola’s score is now kept at the ČMH, shelf mark XXVIII F 147.

National Museum Library (KNM, RISM sigla: CZ-Pn)

[15]

Shelf mark: V C 25

Title: *Naučení, jak se má na loutnu učiti hráti* (Instruction on the Proper Way to Study Playing the Lute, fragment of an astrology-alchemy collection)

Author: unknown

Dating: 1610–1625

Dimensions: 30 × 20.5 cm (a quarter of the page is torn off)

Number of pages: 23 total, lute portion 5 pages

System of notation: new French lute tablature, German lute tablature

Instrument: eight- to nine-course (G c f a d' g')

Bibliography: RISM B VII, pp. 290–291; MEYER 1999, p. 32; VÁŇA 1965, pp. 77–81; TICHOTA 1965, p. 144, no. 53; TICHOTA 1984b; ŠTUDENT, Miloslav: *Naučení, jak se má na loutnu učiti hráti...* (Instruction on the Proper Way to Study Playing the Lute...), *Hudební rozhledy* (Musical Perspectives), vol. 67, 2014, no. 11, pp. 58–59.

Comment: A fragment of instructions on playing the lute written in Czech. Unlike other sources, which are mostly adaptations of already published instructions, what are instead involved in this case are unique notes from lessons dealing with German and French tablature and the tuning of lutes.

National Museum Library – former Nostic Library (RISM sigla: CZ-Pdobrovského, CZ-Pdobr)

Shelf mark: Nostic gg 412¹²

Title: [*Secretum Musarum*] – books I and II of tablatures and 21 psalms by N. Vallet

Authors: Nicolas Vallet (1583–1642)

Dating: 1615/1616

Dimensions: 16.4 × 24.3 cm, 16.4 × 23.2–23.4 cm

System of notation: new French lute tablature, white mensural notation

Instrument: six- to ten-course lute

Comment: A heretofore entirely unknown specimen of Vallet's collection makes the modular system even clearer (see the comment on IV E 29), because some parts were printed on paper of a smaller format, and therefore probably at a different time, and in addition, they were put in a different order. A bookplate reading *Ex Bibliotheca Maioratus*

12) I wish to thank the director of the department of manuscripts and old prints of the KNM, Mr. Richard Šípek, for drawing my attention to this volume, previously unknown to musicologists.

Familiae Nostitzianae is glued to the front pastedown endpaper.¹³ Interestingly, in the inventory of the estate of Otto Jr. Nostitz dated 1667–1668 (National Museum Library – Nostic Library Ms e 21), another of Vallet's titles is listed among the sheet music on fol. 430^v: *Paradisus Musicum Testudinis* (a reprinting of *Le Secret des Muses* published in 1618, RISM V171), together with *Lautentabulatur in Niederländischen Sprache*, not further identified, by the same author.

[16]

Shelf mark: Nostic gg 412/a

Title: *Secretum Musarum* – book I of tablatures

Dating: 1615

Instrument: six- to ten-course lute

Composition: The frontispiece *Secretum Musarum*, usual for other specimens, has been torn out; instructions on playing the lute by *Kort Berecht*; dedication page *Aen den Doorluchtichsten ende Groot-modichsten Prince Mauritz / gheboren Prince van Orangen*; printer's privilege *Privilegie*; dedication *Toe-eyghen-brief ...*; poem *Op'tgheheymenis der Sang-Goddinnen ...*; table of contents *Tafel*; musical portion – tablature – *Le Secret des Muses* (94 pages).

Comment: Only two specimens of this Netherlands edition (RISM A/I V170) have been preserved, and they are cited with no. 3 in this study. Title page and frontispiece missing. Contents identical to IV E 29/a.

[17]

Shelf mark: Nostic gg 412/b

Title: *Secretum Musarum II.* – book II of tablatures (*Het tweede Boeck van de Luyt-Tablateur*)

Dating: 1616

Instrument: six- to ten-course lute

Composition: Title page *Het tweede Boeck van de Luyt-Tablatuer*; the poem *Klinck-dicht ...*; dedication *Toe-eyghen-brief ...*; table of contents *Tafel*; musical portion – tablature (the first page is torn out).

Comment: One of two preserved specimens of the Netherlands edition (RISM A/I V172; the second print is kept by the Herzog-August-Bibliothek in Wolfenbüttel). The contents are identical to IV E 29/c.

¹³ See the database PROVENIO, <http://opac.nm.cz/authorities/31075> [accessed on 10 June 2016].

[18]

Shelf mark: Nostic gg 412/c**Title:** *Een en twintich Psalmen Davids ghestelt om te singhen ende spelen 'tsamen***Dating:** 1615**Instrument:** six- to ten-course lute**Composition:** An overview of the contents of *Een en twintich Psalmen Davids*; musical portion with notation and tablature.**Comment:** RISM A/I V167 lists another two specimens (Wolfenbüttel, Solothurn). A collection of twenty- psalms for one voice in the French language with lute accompaniment; the contents are identical to IV E 29/b.

[19]

Shelf mark: Nostic L 78**Title:** *Ioan. Bapt. Besardi vesontini novus partus, sive concertationes musicae, duodena trium, ac totidem binarum testudinum (...)***Authors:** Vincenzo Bernia, Jean Baptiste Besard, Michelagnolo Galilei, Pietro Paolo Melli, René Mesangeau, Stefano da Pesaro, Jacob Reys et al.**Dating:** 1629 (1617)**Dimensions:** 19.2 × 31.2 cm**Number of pages:** 100 + 12**System of notation:** new French lute tablature**Instrument:** six- to ten-course lute**Bibliography:** RISM B/VI, p. 144; TICHOTA 1965, p. 140 (with shelf no. L 28), no. 6; DANĚK, Petr: *Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630. Se soupisem tisků z let 1488–1628 uložených v Čechách* (Historical Prints of Vocal Polyphony, Early Monody, Music Theory, and Instrumental Music in the Bohemian Lands before 1630. Supplemented with a List of Prints published between 1488 and 1628, now in Czech collections), KLP, Prague 2015. On p. 132, he dates the specimen as “1617/6”, apparently based on the incorrect information in RISM, and also with the incorrect shelf mark Pdobr L 28.**Comment:** The volume is the only known specimen of the 1629 edition. It has the same contents as the printings from 1617 (*Augustae Vindelicorum per Davidem Franckum, Anno Salutis Humanae M.DCXVII*), but on the title page, the information is updated by an overlay that reads *Gedruckt zu Augsburg / Inn Verlegung Johann Klockhers Kunsthändlers / Anno 1629*. In terms of its content, this title is significant for the twelve compositions for three different lutes and two or three melodic instruments (e.g. an arrangement of Dowland's *Lachrimae pavana*), with the introduction of a new lute tuning called *Nova testudo* and a reprinting of Besard's instructions on playing the lute, among the most detailed and extensive from that period.

[20]

Shelf mark: Nostic Ms b 2**Title:** [The Nostitz Collection of Compositions for Baroque Guitar]**Authors:** *M. Clement*, S. C. (probably Orazio Clementi), *G. Pas*.**Dating:** 1680–1700**Dimensions:** 15 × 9.5 cm**Number of pages:** 208 pages of writing**System of notation:** French guitar tablature, guitar alfabeto, mixed notation**Instrument:** five-course guitar (tuning 1: a d g b e', 2: a c# f# b e')**Bibliography:** RISM B VII, p. 286; TICHOTA 1965, p. 143, no. 37; TYLER, James – SPARKS, Paul: *The Guitar and Its Music: From the Renaissance to the Classical Era*, Oxford University Press, 2002, p. 147.

Comment: The leather binding is decorated with a gold ornament, and the label on the spine bears the hand-written shelf mark MS b 2. The first leaf, which might have contained information about the owner or copyist, is missing. On the first page of the manuscript with the number 2 written in pencil is the completion of a *Praeludium in D*. On p. 8 there is an overview of chords and fingerings for alfabeto. With its dances and sets of variations, the manuscript does not deviate from the usual repertoire of the period, but the compositions by a certain Clement (pp. 61–70) calling for the tuning a c# f# b e' are unique. The author is probably the imperial court theorbist Orazio Clementi (1637–1708), active in Vienna from 1663 as, among other things, Emperor Leopold's guitar teacher. A guitar manuscript at the Austrian National Library in Vienna (Cod. 10248) with seven compositions in alfabeto is written in Clementi's hand. Thanks to Ms b 2, the number of preserved compositions by Clementi is doubled.

Conclusion

The lute and guitar sources at the NM do not constitute a collection in the true sense of the word, as in the case, for example, with the Lobkowitz collection of tablatures, but as such, they are of considerable value. With the exception of the Nostitz sources, the collection consists of individual volumes of varying provenience and character, indicative of how widespread plucked string instruments were and of the diverse functions they served. We therefore have at our disposal a sampling that covers all of the important social classes in which the playing of plucked string instruments was being cultivated, whether in the milieu of the nobility, the bourgeoisie, or the university, in monasteries, or in the environment of sacred music.

Giovanni Paolo Foscari: *Il primo secondo e terzo libro della chitarra spagnola*

Tisk, [Roma?] 1638 (viz č. 1 studie) /
Print, [Rome?] 1638 (see no. 1 of the study)

Titulní list se vkresleným erbem Václava Michny z Vacínova / Title page with a drawing of the coat-of-arms of Václav Michna of Vacínov
NM-ČMH-HHO IV C 97

Musica sopra il Liuto

Rukopis, 1710–1740, začátek Partity pro loutnu, horny, housle a bas P. Ivana Jelínka (viz č. 7 studie) / Manuscript, 1710–1740, beginning of the *Partita for Lute, Horn, Violin, and Bass* by Father Ivan Jelínek (see no. 7 of the study)
NM-ČMH-HHO IV E 36, s. 76

Tzv. Jacobidesova tabulatura / "Jacobides tablature"

Rukopis, 1600–1620,
Praeludium Štěpána Vavřince
 Jacobidesa (viz č. 10 studie) /
 Manuscript, 1600–1620,
Praeludium by Štěpán
 Vavřinec Jacobides (see no. 10
 of the study)
 NM-ČMH-HHO XIII B 237,
 fol. 1^r

Ariettes ... pour ... mademoiselle AMT

Dedikace rukopisu slečně AMT (viz č. 13 studie) / Dedication of the manuscript to Miss AMT (see no. 13 of the study)

Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, v NM-ČMH č. př. 199/67, s. 4–5 / Library of the Royal Canonry of Premonstratensians at Strahov, at the NM-ČMH acquisition no. 199/67, pp. 4–5

